

مهری چایران / استیمن

زنگ خطر تجرد قطعی از مدت‌ها پیش به صدا در آمده بود؛ حالا اما این زنگ خطر جدی‌تر از هر زمان دیگری شده است. در کنار بحران پیری جمعیت، تنهایی ۵میلیون ایرانی از چالش‌های جدید اجتماعی است

پرونده «جوان» از بی‌رغبتی یک سوم جوانان به ازدواج

خروج از دواج از فهرست اولویت‌های ۳۷ درصد جوانان

بی‌رغبتی جوانان به ازدواج و تجرد قطعی و پیامدهای آن بیشتر دامن‌گیر دختران خواهد بود

سی و چند سالی از عمرش می‌گذرد و همچنان مجرد است. حالا دیگر حتی وقتی پای ازدواج و خواستگار و خواستگاری هم به میان می‌آید، ته دلش چندان رغبتی به ازدواج کردن و ورود به زندگی مشترک ندارد. انگار با وجود بالا رفتن سن، وقتی حرف از ازدواج می‌شود حس می‌کند آمادگی رفتن زیر یک سقف با یک آدم دیگر و ورود به دنیایی جدید را ندارد؛ دنیایی که باید خودش و شریک زندگی‌اش با هم بسازند. این بی‌انگیزگی نسبت به ازدواج و زندگی مشترک اما درد مشترک بسیاری از جوانان است و همین مسئله هم

میزان مجردها ۲ درصد بوده، اما هم‌اکنون به ۷ درصد افزایش یافته است. به عبارت دیگر ۷ درصد دختران در جامعه ما در گروه سنی ۴۴-۴۰ سال مجرد هستند.

■ **سنگ‌انداز می‌تواند موانع سنتی و فرهنگی در مسیر ازدواج**

با ایلدیمی کرونا در کشور و کاهش مراودات اجتماعی به واسطه دور کاری، تحصیل آنلاین و... بسیاری از موقعیت‌های آشنایی و ازدواج برای جوانان از دست می‌رود و همه انتظار داشتند در سال کرونایی با کاهش آمار ازدواج مواجه نشویم، اما با کمال تعجب طبق آمارهای ارائه شده، سال گذشته روند کاهشی ازدواج متوقف شد و با وجود تمام چالش‌های کرونا، جوانان بیشتری به خانه بخت رفتند. به گفته علی مظفری، رئیس کانون سردفتران ازدواج و طلاق در چهار ماه نخست سال ۹۹ حدود ۲۰۰ هزار واقعه ازدواج و ۳۵ هزار واقعه طلاق ثبت شده در حالی که در مدت مشابه سال ۹۸، ۱۶۷ هزار ازدواج و ۳۷ هزار طلاق ثبت شده بود.

این ماجرا در کنار اثبات اینکه عوامل اقتصادی دست و پای جوانان را برای ازدواج بسته است، گویای یک واقعیت دیگر هم بود و آن اینکه انگار عوامل برهنگی و سنت‌های دست و پا گیر ازدواج همچون مراسم‌های عروسی برای ازدواج جوانان عاملی جدی‌تر است. تا جایی که بر خلاف تصور همه در سال کرونایی، ازدواج نه فقط کاهشی نبود بلکه روند کاهش چندین ساله آن متوقف شد. امسال هنوز آمار از ازدواج‌ها منتشر نشده است اما نتایج یک پژوهش دیگر در حوزه ازدواج و جوانان از بی‌رغبتی بیش از یک سوم جمعیت جوان کشور برای ازدواج حکایت دارد.

■ **ازدواج جزو اولویت‌های زندگی ۳۷ درصد از جوانان نیست**

محمد مهدی تندگویان، معاون ساماندهی امور جوانان وزارت ورزش با اشاره بر انجام پژوهشی با موضوع بررسی میزان وقوع ازدواج سفید در کشور می‌گوید: «بر اساس این پایش، ۳۷ درصد جوانان کشور اعلام کرده‌اند که انگیزه تشکیل خانواده را ندارند و انجام عمل ازدواج جزو اولویت‌های زندگی آنها نیست»

فرهنگ، اقتصاد و جامعه روی هم اثر گذارند و هیچ کدام از یکدیگر جدا نیستند. موضوع کاهش ۴۰ درصدی ازدواج طی دهه اخیر هم به عنوان پدیده‌ای اجتماعی از ابعاد مختلفی قابل بررسی است و به طور یقین نمی‌تواند یک علت داشته باشد بلکه مجموعه‌ای از علل و عوامل موجب شکل‌گیری چنین پدیده‌ای شده‌اند. حالا طبق آمارها چیزی حدود ۱۳ میلیون نفر از جمعیت جوان جامعه در حال عبور از سن ازدواج هستند اما تاکنون ازدواج نکرده‌اند. در کنار آمار هرگز ازدواج نکرده‌ها، اگر آمار مطلقه‌ها را هم اضافه کنیم با عنایت به اینکه درصد بالایی از این افراد کمتر از یک سال زندگی مشترک را تجربه کرده‌اند یا خیل عظیمی از جوانان مواجهیم که از گردونه ازدواج خارج شده‌اند. در این میان دخترانی که هوشیار بالا می‌رود و زنان جوان مطلقه به دلایل فرهنگی و نگاه‌های خاص اجتماعی همچون تنگه منفسی به ازدواج مجدد زنان مطلقه، محدودیت زنان مطلقه برای ازدواج یا مردانی که تاکنون ازدواج نکرده‌اند، مواجهند و دختران مجرد هم به دلیل فرهنگ خاص جامعه بر لزوم رعایت فاصله‌سنی چند سال و تأکید بر کوچک‌تر بودن زن از مرد در ازدواج، بخش زیادی از موقعیت‌های ازدواج خود را از دست می‌دهند. بنابراین با کاهش ازدواج و انگیزه‌های تشکیل خانواده، چالش تجرد قطعی و تنهایی برای زنان و دختران جامعه بسیار بیشتر از مردان است و هر چند دختران هم در خیل یک سوم از جوانانی که انگیزه‌ای برای ازدواج ندارند، جای می‌گیرند اما تبعات این بی‌انگیزگی روی زندگی و آینده دختران به مراتب بیشتر خواهد بود. سرعت رشد تجرد قطعی در زنان از مردان بیشتر است.

آمارها هم نشان‌دهنده بالاتر بودن سرعت افزایش تجرد قطعی در زنان در مقایسه با مردان است. در سال ۱۳۴۵ تجرد قطعی مردان بیشتر و حدود دو برابر زنان بوده است و بعد از این سال تجرد قطعی زنان به تدریج افزایش یافته و به مردان نزدیک شده و در سال ۱۳۷۵ تجرد قطعی زنان از مردان پیشی گرفته و در سال ۱۳۹۵ نسبت تجرد قطعی زنان به حدود ۱/۶ برابر مردان رسیده است.

همچنین بر اساس محاسبات انجام شده در گروه سنی ۴۰ تا ۴۴ سال

نظر کارشناس

اگر قانون تسهیل ازدواج اجرایی می‌شد امروز شاهد این همه چالش در این حوزه نبودیم

مریم صفاران
حقوقدان و مشاور خانواده

جوانان را ایجاد و برای ایجاد آن مسائل مختلف حقوقی و آرزوی را بررسی کرده است و در حدود سه ماه زمان گذاشته است که تمامی این‌نامه‌های آن را تدوین کند. مسئله‌ای که در در این این‌نامه‌ها وجود دارد، این است که می‌خواهیم همه مسائل را صرفاً با وام حل کنیم. امروز جوانان ما از ورود به زندگی مشترک می‌ترسند و این روند همچنان ادامه دارد و در قوانین نیز برای آن، تدبیر خاصی اندیشیده نشده است و وام مسکن و ودیعه و اشتغال، کمک خاصی به این مسئله نمی‌کند. اگر قانون ۱۳ ماده‌ای تسهیل ازدواج جوانان، در همان سال ۸۴، به صورت کامل تدوین و اجرا می‌شد، شاید امروزه ما شاهد خیلی از این آسیب‌های اجتماعی نبودیم.

به مسئله ازدواج جوانان نمی‌توان نگاه تک‌بعدی داشت و تأخیر در ازدواج جوانان را به خاطر صرف مسکن یا مسائل اقتصادی نمی‌توان دانست اما می‌توان گفت که اصلی‌ترین مسئله در این امر، موضوع اشتغال است. یک جوان با داشتن اشتغال، دارای عزت نفس و اعتماد به نفس زیادی خواهد شد که می‌تواند یک درآمد پایدار داشته باشد. این درآمد پایدار نیز منجر به تعیین یک برنامه‌ریزی و راهبرد دقیق برای زندگی او خواهد شد. ما برای یک ازدواج پایدار به یک زیرساخت‌های اساسی نیاز داریم و اقتصاد حرف اول را برای ازدواج مشروع خواهد زد. میزان بیکاری، فقر، نیازها و میزان رضایت از زندگی مشترک همه جزو اقتصاد محسوب می‌شود. میزان آرامش روانی هر انسانی برای تشکیل یک زندگی پایدار، به اقتصاد باز خواهد گشت. ازدواج سفید تا حدود خیلی زیادی به آن بی‌تهدید بودن برمی‌گردد و بعد از آن به خاطر عدم آموزش‌های صحیح، به سمت افزایش ازدواج سفید می‌رویم. دولت در سال ۸۴ برای توانمندی خانواده، لایحه‌ای را تدوین و صندوق اندوخته

فردی برای افراد و تنهایی آنها به خصوص در دوران سالمندی، آثار و تبعات اجتماعی متعددی دارد که یکی از مهم‌ترین این تبعات، بحث‌های مرتبط با چالش کاهش جمعیت است؛ چراکه با کاهش ازدواج و تشکیل خانواده، میلیون‌ها نفر از چرخه فرزندآوری شتابان خارج می‌شوند و روند کاهش رشد جمعیت شدت بیشتری می‌یابد. در این میان قوانین و اسناد بالادستی همچون قانون تسهیل ازدواج جوانان هم همچنان به حال خود رها شده‌اند تا بیش از یک سوم جوانان کشور مان، انگیزه‌ای برای ازدواج نداشته باشند!

وی درباره چند و چون این پژوهش اینگونه توضیح می‌دهد: «این پژوهش در موضوع ازدواج با محوریت نگرش جوانان به تشکیل خانواده ،فرزندآوری و انواع ارتباط‌های جوانان است که بخشی از آن نیز شامل بررسی وضعیت ازدواج سفید در کشور می‌شود. در این پژوهش میزان نیاز جوانان به ازدواج را در صورت رفع همه مشکلات اقتصادی بررسی شده و رهاکارهای جایگزین جوانان برای ارتباط با جنس مخالف مورد تحلیل قرار گرفته است.»

معاون ساماندهی امور جوانان وزارت ورزش معتقد است عملاً یک نوع راحت‌طلبی در میان نسل جوان به وجود آمده و حتی اگر بخشی از این موانع اقتصادی موجود برای ازدواج رفع شود، باز هم برخی جوانان انگیزه برای ازدواج را ندارند.

تندگویان همچنین از پایشی دیگر خبر می‌دهد و به مهر می‌گوید: «یک پایش اساسی نیز در موضوع هم‌پاشی و ارتباطات خارج از عرف و شرع جوانان انجام شده است که بخشی از آن را در شورای فرهنگی عمومی کشور مطرح کردیم تا مشخص شود نهادهای فرهنگ‌ساز باید چه اقدامی برای جلوگیری از این آسیب‌ها انجام دهند.»

■ **سهیم ۳۰ تا ۴۰ درصدی فرهنگ در انحرافات حوزه ازدواج**

از نگاه تندگویان حداقل ۳۰ تا ۴۰ درصد دلایل انحرافات در حوزه ازدواج و ارتباطات جوانان، مباحث فرهنگی است و به مسائل اقتصادی و اشتغال مرتبط نیست. این در حالیست که اکثر نهادهای تصور می‌کنند که ریشه اصلی انحرافات اجتماعی، مشکلات اقتصادی است. وی با اشاره به پایش انجام شده تأکید می‌کند: «وقتی در این پایش رسمی مشاهده می‌کنیم که حتی جوانان توانمند از لحاظ اقتصادی نیز اراده‌ای برای ازدواج و تعهدپذیری ندارند، نشان می‌دهد که در کنار تمام بحث‌های فرهنگی نیاز به تحول اساسی در نگرش جوانان به ازدواج داریم.»

وی تصریح می‌کند: «متأسفانه جوانان ما مهارت‌های زندگی مشترک و

تعهدپذیری را یاد نگرفته‌اند و آسیب‌های زیادی از جمله تک‌فرزندی، کاهش جمعیت و... روی این موضوع اثر گذاشته است.»

معاون ساماندهی امور جوانان با تأکید بر اینکه این معاونت آمارها، پایش‌ها و پیشنهادات خود را به نهادهای مسئول ارائه کرده تا شورای اجتماعی کشور، برنامه‌ای اساسی برای این امر اجرا کند، یکی از نکات اصلی دیگر در چالش‌های جوانان برای ازدواج را فقدان یادگیری مهارت‌های زندگی می‌داند و می‌افزاید: «متأسفانه جوانان و مهارت‌های زندگی مشترک و تعهدپذیری را یاد نگرفته‌اند و آسیب‌های زیادی از جمله تک‌فرزندی، کاهش جمعیت و... روی این موضوع اثر گذاشته و تغییر این نگرش یک امر کاملاً فرهنگی است.»

تندگویان در پاسخ به این سؤال که از نگاه شما باید برای حل این معضلات چه کرد، می‌گوید: «ما اطلاعات این پایش و پیشنهادات خود را در اختیار کمیسیون فرهنگی مجلس و فراکسیون زنان قرار دادیم و هشدارهای خود را به‌ویژه در موضوع لزوم وحدت رویه در آموزش‌ها و مشاوره‌ها مطرح کرده‌ایم. به طور کلی تذکرات لازم در خصوص مشکلات اجتماعی کشور به دستگاه‌ها ابلاغ شده و در حال دریافت پاسخ‌ها هستیم تا بتوانیم گفتمان آموزشی و فرهنگی کشور را با یک وحدت رویه پیش ببریم. به علاوه در سندهای جامعی که توسط معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری در زمینه جمعیت در حال تدوین است، پیشنهادات ما جهت تدوین سیاست‌ها و اجرایی شدن آمده است.»

وی این را می‌پذیرد که تا زمانی که این مسائل و این طرح‌ها به مرحله اجرا و تأثیرگذاری برسد، بخشی از این نسل را از دست داده‌ایم و عملاً سبک زندگی آنها تغییر نخواهد کرد. تندگویان با تأکید بر چالش آموزش و پرورش و عدم ارائه آموزش‌ها و مهارت‌های زندگی به نسل آینده تصریح می‌کند: «اگر می‌خواهیم که روزی در کشور ازدواج سفید نداشته باشیم و فرزندانمان متعهد باشند، پایگاه اصلی ما در آموزش و پرورش خواهد بود.»

۷۰ درصد تجرد در دختران خودخواسته نیست

دکتر سیدحسین حسینی
جامعه‌شناس و عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

در مورد آن ۳۰ درصدی که به اختیار خود مجرد باقی مانده بودند، دیده می‌شد که داشتن شغل و تحصیلات و حفظ کردن این موقعیت‌ها و یکسری بازاندیشی‌های فرهنگی مطرح بود. به عبارت دیگر در جامعه مردسالار، زنان به تدریج با این الگوها آشنا شدند که

یک انسان هستند و از حقوق برابر انسانی برخوردارند و میل دارند در موقعیت ناشوویی و شغلی از آن حقوق برخوردار باشند. این امر باعث شده است این طیف ترجیح دهند که به جای کدبانوگری موقعیت شغلی خود را حفظ کنند. لذا دلیل وجود برخی از مجردها که در طبقات پایین درآمدی قرار دارند، باید اینگونه ببینیم که وقتی قرار است نان آور خانه باشند پس شغل و درآمد می‌خواهند، ولی در طبقات بالا گویا به نظر می‌رسد می‌خواهند نوعی عیاشی‌گری را پیشه کنند.

دکتر سیدحسین حسینی

نکته

بی‌میلی جوانان به ازدواج

ماحصل خاک خوردن ۱۶ ساله

قانون تسهیل ازدواج جوانان

۱۶ سال پیش بود که قانونی تحت عنوان قانون تسهیل ازدواج جوانان تصویب شد اما هیچ‌گاه اجرایی نشد تا سال به سال شاهد کاهش آمار ازدواج باشیم و امروز به وضعیتی برسیم که بیش از یک سوم جمعیت جوان کشور مان تمایلی به ازدواج نداشته باشند.

این بی‌میلی به ازدواج در جوانان به گونه‌ای است که حتی اگر زمینه‌های اقتصادی ازدواج همچون کسب و کار یا خانه و زندگی فراهم باشد، باز هم بخشی از آنان تمایل به ازدواج، تشکیل خانواده و پذیرفتن مسئولیت‌های زندگی ندارند.

ماحصل این بی‌میلی به ازدواج و تشکیل خانواده، آثار و تبعات متعددی را متوجه فرد و جامعه خواهد کرد و رفته رفته پدیده‌ای همچون ازدواج سفید یا همان هم‌پاشی سیاه که حالا کم و بیش چیزهایی درباره آن می‌شنویم و درصدی از جوانان و افراد مجرد را درگیر خود کرده است، ایجاد می‌شود.

با ادامه روند کاهش ازدواج‌های رسمی و تشکیل خانواده، از تباطات خارج از خانواده یا ازدواج‌های غیررسمی موسوم به ازدواج سفید ممکن است پدیده‌ای فراگیر شود و با دور شدن از فضای خانواده، به طور یقین جامعه به سوی اضمحلال خواهد رفت و سرنوشت جوامع غربی در ایران هم تکرار خواهد شد. این در صورتی است که اگر قوانینی همچون قانون تسهیل ازدواج اجرایی می‌شد و با فرهنگ‌سازی تسهیلات اقتصادی و اجتماعی زمینه‌های ازدواج جوانان را فراهم می‌کرد، شاید امروز با چنین معضلاتی درگیر نبودیم و جوانان رغبت خود را به ازدواج و تشکیل خانواده از دست نمی‌دادند. طبق قانون تسهیل ازدواج جوانان مصوب سال ۸۴، به منظور توانمندسازی جوانان برای تشکیل خانواده، دولت مکلف است صندوق اندوخته ازدواج جوانان را ایجاد کند.

سنواتی پیش‌پیشی شده، از محل «صندوق اندوخته ازدواج جوانان» به سه مردودین نیازمند به اجاره مسکن، حسب تشخیص کمیته سامان ازدواج به توجیه به امکانات صندوق، وام ودیعه مسکن پرداخت کند.

دولت مکلف است علاوه بر بهرهمندی از تسهیلات متداول و رایج فعلی (انبوه‌سازی و اجاره به شرط تملیک) از طریق نهادهای عمومی نظیر شهرداری و اوقاف و امور خیریه و بـا بهره‌گیری از همکاری و امکانات وزارت مسکن و شهرسازی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و استفاده از زمین‌های دولتی یا زمین‌های ادوایج خیرین، واحدهای مسکونی به عنوان «مسکن موقت» احداث کند و آنها را در امتداد زوج‌های جوان با اجاره مناسب قرار دهد. مدت استفاده هم روج متقاضی از ایـسن واحدها حداکثر سه سال است.

تمامی دستگاه‌های دولتی، نهادهای عمومی و شهرداری‌های دارای تسهیلات رفاهی، فرهنگسرا و تالار، باشگاه و اردوگاه موظفند با هماهنگی کمیته سامان ادوایج فضاهای مذکور را برای برگزاری جشن و مراسم ازدواج در اختیار زوج‌های واجد شرایط قرار دهند.

همچنین طبق این قانون به هر یک از خانواده‌های جوان عضو صندوق که هیچ یک از زوجین اشتغال به کار یا منبع درآمدی نداشته باشند، حداکثر به مدت دو سال پس از تاریخ ازدواج مبلغی به عنوان کمک هزینه زندگی به صورت قرض الحسنه سامان داده شود. در بندهای دیگری برای برگزاری فرهنگ‌سازی برای ازدواج و تشکیل کمیته سامان ازدواج در استان‌ها تأکید شده است.

ارائه تسهیلات و همراهی با سربازان متأهل بخش دیگری از این قانون است.

طرح جامع آموزش و مشاوره قبل و بعد از ازدواج مشتمل بر برنامه‌های مشاوره برای همسرایی، تشکیل خانواده، آمادسازی زوج‌های جوان برای آغاز زندگی مشترک، آشنایی با حقوق خانوادگی و اخلاق همسراری و آمادگی برای داشتن فرزند یکی دیگر از تکالیفی است که ایـسن قانون برای دولت‌ها تعیین کرده است.

اولویت دسترسی به فرصت‌های شغلی، وام اشتغال و وام مسکن و همچنین در نظر گرفتن تسهیلاتی برای دانش‌جویان متأهل و داری فرزند از جمله تأکیدات قانون تسهیل ازدواج جوانان است.

بنابود این‌همان اجرایی این قانون پس از تصویب اساننامه صندوق توسط مجلس شورای اسلامی، ظرف مدت سه ماه توسط دولت تهیه شود و به تصویب هیئت وزیران برسد. همچنین گزارش اجرای این قانون هر شش ماه یکبار توسط دولت تهیه و به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی تقدیم شود. اما این قانون با وجود بندهای مترقی آن هرگز اجرایی نشد و تنها بد اجرا شده آن در نام گذاری روز اول ذی‌الحجه (روز ازدواج امیرالمؤمنین(ع) و فاطمه زهرا(س)) به عنوان روز ازدواج جوانان بود.

حالا اما شرایط اجتماعی به سمتی می‌رود که خلأ اجرای چنین قوانینی بیش از پیش نمایان می‌شود. هرچند بی‌میلی بیش از یک سوم جوانان به ازدواج نشان می‌دهد همین حال هم دیر شده اما باید تا بیشتر از این گرفتار آسیب‌های ناشی از بی‌رغبتی به ازدواج و تشکیل خانواده نشده‌ایم، فکری کرد.